

Грибан Г.П.
Доктор педагогічних наук, професор
Житомирський державний університет імені Івана Франка;
Краснов В.П.
Кандидат педагогічних наук, професор
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Опанасюк Ф.Г.,
Доцент
Ткаченко П.П.
Кандидат педагогічних наук,
Скорий О.С.
Старший викладач
Житомирський національний агроекологічний університет
Білоskalенко Т.О.
Викладач
Житомирський автомобільно-дорожний коледж

КОМПЛЕКСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

В статті показано зміни в системі фізичного виховання студентів, які викликані директивними листами Міністерства освіти і науки України. Безпідставне переведення навчальної дисципліни «Фізичне виховання» на факультатив та суттєве скорочення кількості аудиторних годин на I та II курсах, ліквідація фізичного виховання на старших курсах, необґрунтоване введення державних тестів з оцінки фізичної підготовленості призводять до знищення в Україні фізичного виховання студентської молоді. Доведено, що ефективність системи фізичного виховання на сучасному етапі розвитку освіти в Україні визначається адекватним вибором мети і завдань, організаційних форм, методів і засобів навчання, оздоровлення та виховання у їх раціональному поєднанні.

Ключові слова: фізичне виховання, навчально-виховний процес, система фізичного виховання, інноваційні технології навчання, студенти.

Грибан Г.П., Краснов В.П., Опанасюк Ф.Г., Ткаченко П.П., Скорий О.С., Білоskalенко Т.А. Комплексные исследования модернизации системы физического воспитания студентов в высших образовательных учреждениях Украины. В статье показано изменения в системе физического воспитания студентов, вызванные директивными письмами Министерства образования и науки Украины. Безосновательный перевод учебной дисциплины «Физическое воспитание» на факультатив и существенное сокращение количества аудиторных часов на I и II курсах, ликвидация физического воспитания на старших курсах, необоснованное введение государственных тестов по оценке физической подготовленности приводят к уничтожению в Украине физического воспитания студенческой молодежи. Доказано, что эффективность системы физического воспитания на современном этапе развития образования в Украине определяется адекватным выбором целей и задач, организационных форм, методов и средств обучения, оздоровления и воспитания в их рациональном сочетании.

Ключевые слова: физическое воспитание, учебно-воспитательный процесс, система физического воспитания, инновационные технологии обучения, студенты.

Griban Grigoriy, Krasnov Valeriy, Opanasyuk Fedir, Tkachenko Pavlo, Skoryi Ostap, Biloskalenko Tetiana. Multicenter study of the modernization of the system of students' physical education at Ukrainian higher educational institutions. The changes in the system of students' physical education which are caused by the letters of instruction from The Ministry of Education and Science of Ukraine are shown in the article. The Physical education student course was unreasonably turned into an optional course, in-class hours were significantly decreased in the first and the second years of study, the physical education course was liquidated for the students of the last years of study, the state tests in physical fitness evaluation were imposed groundlessly. It leads to the destruction of students' physical education in Ukraine. The aim of the article is the theoretical justification, formulation of new approaches to the methodological support of students' physical education process according to the last changes in Ukraine. The efficiency of the system of physical education has been proved to be defined by the adequate selection of the target, tasks, organizational forms, methods and means, the rational combination of recreation and education at the current stage of education development in Ukraine. The focus on the health and fitness technologies of students' physical education should result in the significant changes of conceptual and processual constituents, determine the modernization of the traditional system of physical education, formation and improvement of new methodological support of students' physical education. The students are determined to prefer the classes in the sports groups or sections to regular classes, individual classes with an instructor in the free time and individual classes without an instructor in the extracurricular time. One of the compulsory requirements of the modernization of the system of physical education at higher educational institutions under the current circumstances should be the involvement of students in systematic individual physical training and sport.

Keywords: *physical education, educational process, system of physical education, innovative learning technologies, students.*

Постановка проблеми. Модернізація системи фізичного виховання студентів вищих освітніх закладів в Україні призводить до того, що фізичне виховання як навчальна дисципліна втрачає свої можливості вирішувати одночасно освітні, виховні та оздоровчі завдання, які спроможні забезпечити збалансований педагогічний вплив на студента відповідно до вимог та можливостей формування творчої, інтелектуальної, морально стійкої та фізично досконалої особистості. Безпідставне переведення навчальної дисципліни «Фізичне виховання» на факультатив та суттєве скорочення кількості аудиторних годин на I та II курсах, ліквідація фізичного виховання на старших курсах, необґрунтоване уведення державних тестів з оцінки фізичної підготовленості, відсутність необхідного матеріально-технічного забезпечення навчально-тренувального процесу, застарілі фізкультурно-оздоровчі технології навчання знищують в Україні фізичне виховання студентської молоді.

Аналіз літературних джерел. Орієнтація студентів на самостійне оволодіння технологіями фізичного виховання призводить до суттєвих змін його змістової і процесуальної складових, детермінує модернізацію традиційної системи фізичного виховання, розробку і впровадження нової методичної системи, яка має забезпечити достатній фізичний розвиток, фізичну підготовленість та збереження здоров'я.

Сьогодні ні в кого не виникає сумніву, що примушування виховує у студентів упертість, небажання прислухатися ні до порад, ні до вимог викладачів. Ігноруючи цю педагогічну аксіому, неможливо досягти позитивних результатів у формуванні будь-якої культурної потреби, в тому числі у фізичному самовдосконаленні та підвищенні рівня рухової активності. Таке проведення навчальних занять змушує студентів відмовлятися від незалежності і самостійності, від того ступеня свободи, яким вони володіють, і діяти в режимі жорсткої регламентації. Цілковите ж підкорення завжди призводить до пасивності, що вбиває бажання займатися фізичними вправами та відвідувати навчальні заняття з фізичного виховання. Така методика організації більшою мірою сприяє відчуженню від фізичного виховання. Ефективність фізкультурно-спортивної діяльності визначається не примушуванням, не всебічною регламентацією, а головним чином розумінням самими студентами мети, завдань, засобів і шляхів їх досягнення, внутрішнім ставленням до діяльності, прагненням займатися в міру своїх сил і здібностей [3, с. 68].

Аналізуючи динаміку показників фізичної підготовленості студентів різних років навчання можна зазначити, що кількісний склад студентів, віднесений до того чи іншого рівня фізичної підготовленості у різних авторів є різним, але у цілому він характеризує досить низький стан фізичної підготовленості студентської молоді України, особливо жінок. Кількість жінок із поганим і дуже поганим рівнем фізичної підготовленості на першому курсі у 9,3 рази переважає кількість чоловіків з аналогічним рівнем фізичної підготовленості. Спостерігається висока тенденція студенток з таким же рівнем фізичної підготовленості на третьому і четвертому курсах навчання. Різниця показників у різних авторів може залежати від загальної вибірки студентів, спеціальності, регіону, методики проведення навчальних занять, рівня фізичної підготовленості студентів до вступу у вищий освітній заклад, періоду тестування тощо [1, с. 107].

Відомо також, що ефективність впливу на студентів в процесі навчальних занять в значній мірі залежить від авторитету викладача, його характерологічних, особистісних і ділових якостей та підготовленості, серед яких найважливішими вважають студенти є: доброта, уважність, професіоналізм, терплячість, справедливість, фізична підготовленість, чесність, витримка, стриманість, дотепність тощо [5, с. 20]. Доведено, що цілеспрямована робота щодо формування вольових якостей дозволяє протягом навчального року не тільки істотно підвищити рівень розвитку вольових якостей, але і значно підвищити рівень фізичної підготовленості студентської молоді. У цілому проведені дослідження засвідчують, що вольові якості є важливою складовою фізичної підготовленості студентської молоді, тобто органічною частиною цього процесу [6, с. 37].

Одним із досить ефективних засобів підвищення якості навчального процесу у спеціальному навчальному відділенні є встановлення чіткої системи оцінювання студентів, визначення критеріїв отримання заліку з фізичного виховання. При цьому необхідно знати, що система оцінювання повинна бути гуманною, неприпустима дискримінація особистості, обмеження її гідності у зв'язку з різним рівнем фізичних можливостей. Центром уваги викладача стають не результати в тестах фізичної підготовленості, а рівень відношення студентів до цього виду діяльності, рівень сформованої мотивації [4, с. 107].

Ефективність системи фізичного виховання на сучасному етапі розвитку освіти в Україні визначається адекватним вибором мети і завдань, організаційних форм, методів і засобів навчання, оздоровлення та виховання у їх раціональному поєднанні. Орієнтація на інноваційні технології фізичного виховання студентів викликає суттєві зміни його змістової і процесуальної складових, детермінує модернізацію традиційної системи фізичного виховання, розробку і модернізацію нової методичної системи, яка становить теоретичні і методичні засади навчального процесу [2, с. 65].

Аналіз літературних джерел показав, що нині не існує комплексних досліджень, направлених на модернізацію методичного забезпечення системи фізичного виховання студентів вищих освітніх закладів у відповідності до останніх рішень Міністерства освіти і науки України.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробці нових підходів до методичного забезпечення процесу фізичного виховання студентів у відповідності до змін, що відбулися в останні роки в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Провідна ідея дослідження полягає у системному поєднанні особистісного, соціального і діяльнісного аспектів підготовки студентів до впровадження фізкультурно-оздоровчих технологій у повсякденну життєдіяльність. Нині в Україні немає чіткої системи фізичного виховання студентів, іноді ректор особисто

може вирішити питання бути чи не бути фізичному вихованню в університеті. Тому ефективність системи фізичного виховання студентів на даному етапі має залежати від державного розвитку системи освіти в Україні, яка має чітко визначати адекватну мету і завдання, організаційні форми фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів, а кафедри фізичного виховання, на основі вимог, визначити методи і засоби навчання, оздоровлення та виховання студентів у їх раціональному поєднанні.

Орієнтація на фізкультурно-оздоровчі технології фізичного виховання студентів має призвести до суттєвих змін змістової і процесуальної складових, детермінувати модернізацію традиційної системи фізичного виховання, розробку і модернізацію нового методичного забезпечення фізичного виховання студентів. При цьому слід зазначити, що потреби студентів у фізичному вдосконаленні – це такий психічний стан, який характеризується потягом до занять фізичними вправами з метою розвитку своїх рухових якостей і зміцнення здоров'я. Життєва необхідність задоволення потреб призводить до виникнення у студента мотиву дій [7].

Опитування студентів показало, що їх відношення до занять фізичними вправами суттєво залежить від форм проведення занять. Перевагу студенти віддають заняттям у спортивних у групах або секціях, навчальним заняттям за розкладом, самостійним заняттям у вільний час під керівництвом викладача та індивідуальним самостійним заняттям у позанавчальний час (табл. 1).

Таблиця 1

Форми занять фізичними вправами, яким надають перевагу студенти (%)

Форми занять	Стать	Рік навчання	
		I	II
Заняття у спортивних групах або секціях за вибором студентів та розкладом кафедри	чол.	29,2	33,4
	жін.	26,9	24,6
Навчальні заняття за розкладом навчальної частини чи деканату	чол.	27,7	26,5
	жін.	32,3	34,9
Самостійні заняття у вільний час під керівництвом викладача	чол.	22,3	19,8
	жін.	19,8	18,3
Індивідуальні самостійні заняття у позанавчальний час	чол.	20,8	20,3
	жін.	21,0	22,2

Однією із причин негативного ставлення студентів до занять з фізичного виховання є відсутність або низька забезпеченість навчальних занять необхідним спортивним оснащенням та спортінвентарем. Обов'язковою вимогою збереження та удосконалення системи фізичного виховання студентів вищих освітніх закладів є цілкове управління самостійними заняттями фізичними вправами і спортивною діяльністю студентів у позанавчальний час. При цьому виникає цілий ряд проблем, що вимагають свого розв'язання в ході модернізації методичного забезпечення фізкультурно-оздоровчих занять, а саме: вдосконалення демократичних засад у плануванні та організації навчально-оздоровчого процесу в освітніх навчальних закладах з урахуванням особливостей підготовки фахівців, регіонів та кліматичних умов; орієнтація фізкультурно-оздоровчої роботи на творчу пізнавальну діяльність студентів, забезпечення диференційованого та індивідуального підходу до формування особистості майбутнього фахівця; розробка комплексної системи різноманітних самостійних занять з відповідним методичним забезпеченням; вдосконалення матеріально-технічної бази; забезпечення студентів навчально-методичною літературою, тренажерними приладами та устаткуванням, технічними засобами під час вивчення техніки фізичних вправ, розробки і впровадження комп'ютерних програм; застосування ефективних форм контролю та оцінювання знань, практичних умінь, навиків, стану загальної і спеціальної фізичної підготовленості студентів.

Висновки. Навчальний процес з фізичного виховання вищих освітніх закладах України характеризується нестабільністю, стрімким занепадом, а у певних випадках і ліквідацією кафедр фізичного виховання, тому методичне забезпечення системи фізичного виховання в традиційному вигляді вже неадекватне до ситуації, що склалася в системі фізкультурно-оздоровчої освіти, і потребує нового розвитку відповідно до змін, що відбуваються в науково-культурній сфері України.

Перспективи подальших досліджень полягають у створенні та впровадженні нових форм фізкультурно-оздоровчих занять зі студентами.

Література

1. Грибан Г.П. (2013). Динаміка фізичної підготовленості студентів в історичному аспекті. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Вип. 112. Т. 1. – Чернігів: ЧНПУ. С. 106–111.
2. Грибан Г.П. (2015). Модернізація методичної системи фізичного виховання як складової навчального процесу. Науковий вісник Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогіка. Вип. 4. Кременець: ВЦ КЩГПІ ім. Т. Шевченка. С. 64–70.
3. Грибан Г.П. (2014). Передумови створення методичної системи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів. Слобожанський науково-спортивний вісник: [наук.-теорет. журн.]. Харків: ХДАФК. № 2 (40). С. 67–71.
4. Грибан Г.П. (2012). Підвищення якості навчального процесу з фізичного виховання студентів спеціального навчального відділення. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Вип. 63. 2012. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. С. 105–109.

5. Грибан Г.П. (2016). Технологія формування фізкультурно-оздоровчих компетентностей у студентів засобами особистісно-орієнтованого підходу до фізичного виховання. Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. праць. Вип. 2. Житомир: Вид-во ФОП Євенок О.О. С. 18–25.

6. Грибан Г.П., Краснов В.П., Пантус О.О., Ободзінська О.В. (2016). Підвищення рівня фізичної підготовленості студентів засобами виховання вольових якостей. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць за ред. О.В. Тимошенка. К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова. Вип. 6 (76) 16. С. 32–37.

7. Гущина С.В. (2005). Воспитание ценностного отношения школьников к физической культуре / С.В. Гущина // Олімпійський спорт і спорт для всіх: тез. доп. IX Міжнародного наукового конгресу 20–23 вересня 2005 р., Київ, Україна. – К.: Олімпійська література. С. 127.

References

1. Griban G.P. (2013). Dinamika fizichnoї pidgotovlenosti studentiv v istorichnomu aspekti. Visnik CHernigiv'skogo nacional'nogo pedagogichnogo universitetu imeni T.G. SHEvchenka. Seriya: Pedagogichni nauki. Fizichne vihovannya ta sport. Vip. 112. T. 1. – CHernigiv: CHNPU. S. 106–111.

2. Griban G.P. (2015). Modernizaciya metodichnoї sistemi fizichnogo vihovannya yak skladovoї navchal'nogo procesu. Naukovij visnik Kremeneč'kogo oblasnogo humanitarno-pedagogichnogo institutu im. T.G. SHEvchenka. Seriya: Pedagogika. Vip. 4. Kremeneč': VC KSHCHGPI im. T. SHEvchenka. S. 64–70.

3. Griban G.P. (2014). Peredumovi stvorennia metodichnoї sistemi fizichnogo vihovannya studentiv vishchih navchal'nih zakladiv. Slobozhans'kij naukovo-sportivnij visnik: [nauk.-teoret. zhurn.]. Har'kiv: HDAFK. № 2 (40). S. 67–71.

4. Griban G.P. (2012). Pidvishchennia yakosti navchal'nogo procesu z fizichnogo vihovannya studentiv special'nogo navchal'nogo viddilennia. Visnik ZHitomir'skogo derzhavnogo universitetu imeni Ivana Franka. Vip. 63. 2012. ZHitomir: Vid-vo ZHDU im. I. Franka. S. 105–109.

5. Griban G.P. (2016). Tekhnologiya formuvannya fizkul'turno-ozdorovchih kompetentnostej u studentiv zasobami osobistisno-orientovanogo pidhodu do fizichnogo vihovannya. Fizichna kul'tura, sport ta zdorov'ya naciї: zb. nauk. prac'. Vip. 2. ZHitomir: Vid-vo FOP Evenok O.O. S. 18–25.

6. Griban G.P., Krasnov V.P., Pantus O.O., Obodzins'ka O.V. (2016). Pidvishchennia rivnua fizichnoї pidgotovlenosti studentiv zasobami vihovannya vol'ovih yakostej. Naukovij chasopis NPU im. M.P. Dragomanova. Seriya № 15. Naukovo-pedagogichni problemi fizichnoї kul'turi (fizichna kul'tura i sport): zb. naukovih prac' za red. O.V. Timoshenka. K.: Vid-vo NPU im. M.P. Dragomanova. Vip. 6 (76) 16. S. 32–37.

7. Gushchina S.V. (2005). Vospitanie cennostnogo otnosheniya shkol'nikov k fizicheskoi kul'ture / S.V. Gushchina // Olimpijs'kij sport i sport dlya vsih: tez. dop. IH Mizhnarodnogo naukovogo kongresu 20–23 veresnya 2005 r., Kiїv, Ukraina. – K.: Olimpijs'ka literatura. S. 127.

Грищенко Т.П., Окопний А.М., Семеряк З.С., Палатний А.Л.*

*Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського,
Комітет Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму

ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ МОТИВАЦІЇ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ У ФЕХТУВАННІ

*Актуальності набувають дослідження щодо вивчення та обґрунтування мотиваційної сфери дітей на етапі початкової підготовки у фехтування у зв'язку з введенням змін вікових діапазонів етапів багаторічної підготовки. **Мета:** характеристика засобів вивчення стану мотивації дітей до занять фехтуванням. **Методи:** теоретичний аналіз та узагальнення даних наукової та методичної літератури, аналіз документальних матеріалів, порівняння. **Результати.** Для визначення мотивації юних фехтувальників – спортсменів на етапі початкової підготовки на сьогодні відсутні обґрунтовані методики. Проте найближчими за інформативністю та відповідністю варто вважати та у подальшому застосовувати опитувальник «Мотивація», методуку «Мотивація успіху і уникнення невдачі (опитувальник Реана)», проєктивну методуку «МД-решітка».*

Ключові слова: мотивація, визначення, методики, фехтувальники, юні.

Gryshchenko T., Okopny A., Semeryak Z., Palatnyy A. Features of the control of motivation of young athletes at the stage of initial training in fencing. Relevance is being given to researching and substantiating the motivational sphere of children at the stage of initial training in fencing in connection with the introduction of changes in age ranges of stages of multi-year training. **Purpose:** the characteristics of the means of studying the state of motivation of children to engage in fencing. **Methods:** theoretical analysis and generalization of data of scientific and methodical literature, analysis of documentary materials, comparisons. **Results:** According to the latest changes made to the system of long-term training, fencer can start fencing in the age of 6 to 8 years. The initial requirements in this sport are the presence of good reaction, developed speed and tactical thinking. These qualities are gradually formed in children. With a certain skill and cleverness and in the presence of a stable motivation of children, one can safely anticipate the achievement of a high individual result in fencing. Fencing at the present stage involves the early involvement of children. This is due to the indisputable, usefulness and overall positive effect of specific stresses on the child's body. Fencing is unique in that it not only strengthens all muscle groups and has a tonic effect on the body, but also develops intelligence. It is a dynamic sport that improves coordination, dexterity, endurance, and also brings up the quality of a child that will be useful to